

ELS CATÀLEGS DE CAMINS DE SÓLLER I FORNALUTX

*Antoni Reynés Trias / Francesca Rotger Moyà /
Miquel Àngel Salvà Capó / Maria del Mar Taltavull Manchado¹*

RESUM

El Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca du a terme des de 1997 el Programa de Catalogació dels Camins de Mallorca, com a instrument per col·laborar amb els ajuntaments en la gestió de la seva xarxa viària. Entre altres objectius, aquest programa pretén recopilar la documentació existent per tal de facilitar l'aclariment de la titularitat dels camins i la incorporació a l'inventari de béns municipals d'aquells que són públics.

Per tal d'assolir aquest objectiu s'ha consultat la documentació de diversos arxius, especialment els municipals, l'Arxiu General del Consell Insular (dipositari del fons documental de l'antiga Diputació) i l'Arxiu del Regne de Mallorca.

En aquesta comunicació es presenten els resultats dels catàlegs de Sóller i Fornalutx en els quals es recullen un total de 190 camins, 140 de Sóller i 50 de Fornalutx.

INTRODUCCIÓ

El Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca, en el marc de la cooperació amb les entitats locals, ofereix als municipis la possibilitat

¹ Departament de Medi Ambient, Consell de Mallorca.

d'accedir a l'elaboració del catàleg de camins per part de tècnics del departament.

Els catàlegs es plantegen els següents objectius:

- Determinar la titularitat dels camins segons la documentació localitzada.
- Definir l'estat actual i el traçat de cada un d'ells.
- Sistematitzar la informació, de tal manera que aquesta sigui aprofitable per a l'elaboració del planejament urbanístic dels municipis i de l'inventari de béns de les entitats locals.

El document final inclou els camins que apareixen en els arxius consultats; aquells que destaquen per les seves característiques constructives (empedrat, ratlletes...), i els camins que formen part de rutes excursionistes clàssiques i que apareixen com a tals a la bibliografia especialitzada.

L'Ajuntament de Sóller sol·licità la realització del catàleg de camins del municipi en data de 7 d'abril de 2004. Cal assenyalar que anteriorment el Consell de Mallorca havia realitzat una tasca de catalogació dels camins de muntanya quedà reflectida en el Pla d'Ordenació, que en va protegir vint-i-quatre, encara que no es feia referència a la seva titularitat. El treball de camp es realitzà entre els mesos de novembre de 2004 i maig de 2005, i va ser lliurat l'informe definitiu el 10 d'octubre de 2006.

Pel que fa a l'ajuntament de Fornalutx la petició es féu el 6 d'agost de 1998, el treball de camp tingué lloc entre març i octubre de 2004 i finalment es lliurà l'informe el 7 de juny de 2006.

METODOLOGIA

L'estudi es va centrar en la xarxa viària rural de Sóller i Fornalutx. Quedà exclosa per tant l'àrea urbana i també les carreteres, competència del Consell de Mallorca.

El treball es realitzà seguint el següent esquema:

- Recopilació documental (arxivística, bibliogràfica i cartogràfica).
- Treball de camp, amb recorregut sistemàtic dels camins per tal de definir el traçat, realitzat amb el suport de GPS.

- Redacció de les fitxes dels camins, amb la transcripció de les dades recollides en els punts anteriors.
- Elaboració de la cartografia, amb digitalització dels camins sobre el Mapa Topogràfic Balear, escala 1/5000 (COPOT, 1994). Aquesta inclou també mapes temàtics (escala 1/25.000) que agrupen els camins catalogats, els camins públics, els camins amb interès constructiu i els que formen part de les rutes excursionistes.
- Redacció de les conclusions.

Aquest treball es complementà amb la recollida d'informació de fonts orals per tal d'identificar els camins i aclarir dubtes sobre els itineraris, tasca que es complementà amb la consulta de la cartografia, tant històrica com actual, i la revisió amb el funcionari o regidor designat per cada municipi.

D'aquesta feina destaca per la seva transcendència la identificació dels camins públics, qüestió en la qual ens centrarem en aquesta comunicació.

LEGISLACIÓ

La definició de la titularitat dels camins es realitzà a partir de la legislació vigent, especialment la *Llei 7/1985* de 2 d'abril reguladora de las bases del Règim Local i el Codi Civil.

Aquesta llei en el seu article 80 assenyala que els camins com a béns d'ús públic són inalienables, inembargables i imprescriptibles

D'aquests tres elements el més interessant, pel que fa als camins, és la imprescriptibilitat, ja que evita que els propietaris confrontants pel fet de tancar el camí durant un determinat temps puguin arribar a adquirir la seva propietat per prescripció adquisitiva (usucapió).

A l'hora de parlar de la propietat dels camins públics s'ha de fer referència als següents articles del Codi Civil i del Text Refós de Règim Local:

Article 344 del Codi Civil: “*Son bienes de uso público, en las provincias y los pueblos los caminos provinciales y los vecinales, las plazas, calles, fuentes y aguas públicas de servicio general, costeadas por los mismos pueblos o provincias*”.

Art. 74.1 del Text Refós de Règim Local: “*Son bienes de uso público local, los caminos y carreteras, plazas, calles, paseos, parques, aguas, fuentes, canales,*

puentes y demás obras públicas de aprovechamiento o utilización generales cuya conservación y policía sean de la competencia de la Entidad Local".

Aquests dos articles defineixen els camins públics com aquells que tenen un ús públic o general, són competència de l'entitat local o hi ha hagut una intervenció d'aquesta exercint les funcions de conservació o policia dels mateixos. És evident que dins la definició de l'article 344 del Codi Civil també hi entren aquells camins de muntanya o rurals, sempre que es donin les circumstàncies esmentades anteriorment d'ús públic i que la seva conservació sigui competència de l'Administració.

Per altra part, la no inscripció d'un camí en el registre de la propietat no s'ha de considerar determinant per a definir un camí com a privat atès que el Reglament Hipotecari² estableix que queden exceptuats de la inscripció:

2ª Los bienes municipales y provinciales de dominio y uso público conforme a la legislación especial"

Això significa que no es poden inscriure en els registre de propietat els béns municipals d'ús públic, entre els quals hi ha el camins³. En aquest sentit cal destacar la sentència del Tribunal Suprem del 23 de setembre de 1.980 que afirma "*Una vía municipal de uso público no necesita constar en el Registro de la Propiedad para ser eficaz, [...]*".

També s'ha d'assenyalar que el fet que un camí consti com a privat dins la descripció registral d'una finca no és un element decisiu, ja que la fe pública registral no empara la descripció de la realitat física de la finca inscrita.

LES FONTS CONSULTADES

1) FONTS ARXIVÍSTIQUES

Tres són els arxius bàsics consultats per a l'elaboració dels catàlegs de camins de Sóller i Fornalutx: els arxius municipals, l'Arxiu General del Consell de Mallorca i l'Arxiu Històric del Regne de Mallorca.

² L'article 5.2.

³ Article 74.1 del TRRL.

a) Els arxius municipals

A l'Arxiu Municipal de Sóller la major part de les notícies sobre camins apareixen a tres seccions:

- 1) Els llibres d'actes de plenaris de l'Ajuntament, on a més dels acords que feien referència a les recomposicions dels camins apareixen llistats de camins municipals, declaracions d'utilitat pública o declaracions de camins veïnals.
- 2) Els llibres de pòlisses, on es relacionen els pagaments realitzats en concepte de reparació dels camins.
- 3) Els llibres de jornals i obres de la brigada municipal, sovint amb especificació del lloc on es duïen a terme els treballs.

En el cas de Fornalutx, el gruix de documentació localitzada no va ser tan elevat com en el cas de Sóller. La majoria fa referència a recomposicions dels camins acordades en sessió plenària de l'Ajuntament i a pagaments fets per aquest concepte.

S'han de destacar tres documents de l'arxiu de Sóller per la transcendència que tingueren en la recomposició de camins, i que en el cas de Fornalutx no varen ser localitzats:

– *Reial Decret i reglament de camins veïnals de 1848*

El Reial Decret de 7 d'abril de 1848 sobre construcció, conservació i millora de camins veïnals definia aquests com els camins públics no compresos a les classes de carreteres nacionals o provincials, i els classificava en camins veïnals de primer i segon ordre segons la seva freqüentació i importància.

També establia els recursos destinats a la seva construcció i conservació, i considerava d'utilitat pública les obres escomeses per a tal fi. Es disposava que cada ajuntament de l'illa havia de remetre un itinerari dels camins públics del seu terme al Govern civil per a la seva classificació.

El Reglament de 8 d'abril de 1848 regulava les intervencions dels ajuntaments en aquesta matèria. En el seu primer article regulava la classificació dels camins veïnals i manava als ajuntaments la formació d'un itinerari dels camins de qualsevol casta que creuessin el seu terme. Una vegada exposat públicament, l'itinerari era remès a la Diputació Provincial per tal que determinés quins havien de ser de primer o segon ordre.

L'Ajuntament de Sóller, seguint les disposicions d'aquest reglament, formà l'itinerari de camins del seu terme en data del 25 de gener de 1850, i inclogué tres camins: el de Deià, classificat de primer ordre, i els de Fornalutx i el Barranc, classificats de segon ordre.

– Llei de camins veïnals del 30 de juliol de 1904 i Reglament de 16 de maig de 1905 per a la seva aplicació.

Segons aquesta llei es consideraven veïnals els camins ordinaris d'interès públic que no estaven inclosos en els plans de l'Estat ni en els de les províncies i figuren en el pla especial de camins veïnals. Es dividien els camins veïnals en dues categories, camins de primer ordre, la construcció i conservació dels quals corria a càrrec de les juntes provincials, i camins de segon ordre, a càrrec dels ajuntaments.

L'Estat i la Diputació Provincial proporcionaven subvencions i personal facultatiu, mentre que l'Ajuntament havia de facilitar gratuïtament els terrenys necessaris per a les obres de nova construcció, a més dels recursos pertinents. També s'establia l'obligació de contribuir a la construcció, reparació i conservació dels camins veïnals mitjançant la prestació personal, segons la qual tots els habitants dels pobles entre 16 i 50 anys havien de dedicar 5 dies anualment a aquestes tasques, redimibles per una quantitat monetària equivalent a un jornal de feina.

L'article 24 del reglament d'aplicació de la llei decretava la redacció d'un projecte de camins veïnals per districtes, segons el model proposat, on s'havien d'incloure els camins que figuraven en els contractes formalitzats entre l'Estat i les diputacions. En aquest model s'havia de consignar la classificació del camí, denominació, punt d'inici i final, punts d'interès que travessava, longitud, amplada i observacions generals. En el cas de Sóller el projecte du data de 1908 i inclou un total de 38 camins del terme, entre ells el camí des Barranc, el camí de Castelló, el camí de Lluc o el camí de Bàltx; és de destacar l'elevat nombre de camins que hi apareixen, si el comparam amb altres municipis de Mallorca.

PLA DE CAMINS VEÏNALS DE SÓLLER (1908)				
DENOMINACIÓ	PUNTS DE PAS	LONGITUD	AMPLADA PROPOSADA	OBSERVACIONS
Camí de Bàlitz	Bàlitz i sa Costera		4 m	Camí de ferradura
Camí de Fornalutx	Sa Vinyassa	4'225 km	6	Camí de trànsit rodat
Camí des Barranc	L'Ofre, Cúber i Gorg Blau	40 km	4 m	Camí de ferradura
Camí de Lluc	Binis i Cals Reis	36 km	5 m	Camí de ferradura
Camí vell	Hostalets	1'500 km	4 m	Camí de ferradura
Camí de Castelló	Pujol d'en Banya i Cas Xorc	2'500 km	4 m	Camí de ferradura
Camí des Rost	Montreals	1 km	4 m	Camí de ferradura
Camí de Son Pons	Marge de Ca n'Alic	225 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de Son Angelats	Costa d'en Llorenç	1'38 km	6 m	Camí de trànsit rodat
Camí de Rocafort	Can Quic	1 km	4 m	Camí de ferradura
Camí de Can Rodado	Can Xeliu	602 m	6 m	Camí de trànsit rodat
Camí des Dragonar	Sa Planesa	333 m	6 m	Camí de trànsit rodat
Camí des Camp Llarg	Sa Seu	709 m	6 m	Camí de trànsit rodat
Camí de sa Bleda	Ca n'Ahir	708 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de Son Puça	Son Puça	601 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí del Camp de sa Mar	Can Garau	861'80 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de sa Figuera	Sa Figuera, Can Tamany, Son Avinyona i es Ports	5 km	6/5 m	Camí de trànsit rodat i de ferradura
Camí de ses Argiles	Camp d'en Bascos	1'98 km	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de sa Roca Rotja	Can Tamany i Can Soler	1'303 km	5 m	Camí de nova construcció
Camí de Can Pel·los	Can Nou	201 m	6 m	Camí de trànsit rodat
Camí de Can Barona	Can Rua	385 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de na Villalonga	Can Gat	198'80 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de Can Guida	Can Curriola i Can Figa	550 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí vell del Port	Carretera del Port i fàbrica Gas	900 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí del Murterà	Pont Nou	952 m	6 m	Camí de trànsit rodat
Camí de Can Gaspar	Can Gaspar i Binibassí	1'347 km	5 m	Camí de trànsit rodat i ferradura
Camí de sa Costa de Biniaraix	Can Queu i Can Quic	501 m	5 m	Camí de trànsit rodat i ferradura
Camí de Biniaraix	Cas Fiola i Can Canyelles	1'200 km	6 m	Camí de trànsit rodat
Camí de sa Polla	Tanques d'en Serra	597'50 km	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de Son Bou	Can Sarol	208 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de Sa Serra	El Cementeri	346 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de sa Torrentera	Can Pentinat	382 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de Can Vives	Pont de Can Vives	235 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de sa font de s'Olla	Can Vidal	135 m	5 m	Camí de trànsit rodat
Camí de ses Fontanelles	Fàbrica des Sit	549'60 m	5 m	Camí de nova construcció
Camí des Gorg d'en Bassó	Molí de Can Carabassa	190 m	5 m	Camí de nova construcció
Camí de Son Sales	Ca n'Ahir i hort de Son Sala	198 m	5 m	Camí de nova construcció
Camí de Binidorm	Binidorm	500 m	4 m	Camí de nova construcció

– Reial Decret i Reglament de camins veïnals de 1911

La Llei de camins veïnals de 29 de juny de 1911 considerava camins veïnals els camins carreters de servei públic que no fossin de càrrec exclusiu de l'Estat, de les províncies o dels municipis. Era requisit indispensable per concedir subvencions o començar la construcció d'un camí veïnal la prèvia declaració d'utilitat pública decretada pel Ministeri de Foment, mitjançant informació pública practicada a tal efecte.

El reglament per a la seva execució de 23 de juliol del mateix any regulava els concursos de subvencions per a la construcció i habilitació de camins, organitzats pel Ministeri de Foment, als quals podien acudir els ajuntaments per aconseguir finançament pels camins del seu municipi.

En el cas de Sóller, la documentació localitzada relacionada amb els concursos de subvencions és nombrosa en els anys posteriors a la publicació de la llei. Es tracta majoritàriament de llistats de camins que l'Ajuntament proposava per ésser inclosos dins els diferents concursos de subvencions. Així per exemple el 20 d'abril de 1914 el consistori solleric acordava incloure dins el *II Concurso de Subvenciones y Anticipos* la construcció de dos camins veïnals

(el de Ca les Ànimes o les Fontanelles i el de Can Tamany), i l'habilitació d'altres dotze; l'11 de juliol de 1918, i com a requisit previ per a poder assistir al III i IV concurs de subvencions, l'ajuntament acordà sol·licitar la declaració d'utilitat pública de 21 camins, entre ells el camí del Barranc, el camí de s'Illeta i el camí vell de Ciutat, i finalment el 22 d'agost de 1918 s'acordava concórrer al IV concurs amb un total de 18 camins, alguns d'ells ara urbans, que detallam a la següent relació:

Camí de Fornalutx
 Camí de Son Sales
 Camí des Gorg d'en Bassó
 Camí de Muleta
 Camí de Can Ozones
 Camí de ses Murteretes
 Camí de la Figuera
 Camí de Cas Bernats
 Camí del Dragonar
 Camí de Son Angelats
 Camí del Camp Llarg
 Camí de la travessia del Convent
 Camí de Can Creveta
 Camí de sa Torrentera
 Camí de Son Bou
 Camí del Camp de sa Mar
 Camí de Can Pel·los
 Camí de Can Tamany

b) L'Arxiu General del Consell de Mallorca

Aquest arxiu és el dipositari del fons de l'antiga Diputació Provincial, on podem trobar tota la documentació sobre la Junta de Camins. Creada el 29 de desembre de 1789 per Carles IV, era la secció del Reial Acord encarregada de gestionar i dirigir la construcció i conservació dels camins de l'illa. Els mestres picapedrers de la Junta s'encarregaven d'inspeccionar els camins dels diferents municipis i d'elaborar informes sobre el seu estat i les recomposicions necessàries; sovint el director de la Junta sol·licitava directament als batles un estat sobre els camins del seu terme per conèixer la situació i establir les actuacions necessàries.

Per altra banda les seccions de foment i governació i la d'assistència i cooperació municipal contenen gran quantitat de projectes de construcció, reforma o millora de camins veïnals d'ambdós municipis.

c) L'Arxiu Històric del Regne de Mallorca

Dues són les seccions que més dades varen aportar sobre els camins de Sóller i Fornalutx.

- 1) Els Llibres de Protocols de l'Escrivania de Cartes Reials recollien totes les operacions que suposassin canvis de situació en els béns i drets afectes al Reial Patrimoni, amb descripcions de les propietats i les seves confrontes entre les quals a vegades es troben els camins. Complementaris dels anteriors són els Llibres de Capbrevacions, dipositats en la secció de l'Escrivania de la Reial Capbrevació, que registraven periòdicament els béns reials, majoritàriament terres que també eren situades amb les seves partions, on apareixen els camins amb diferents qualificacions, entre les quals destaquen les de camí reial i la de camí tender.

En el cas de Sóller:

- Camí reial que va a la vila de Valldemossa (27 de febrer 1586).
- Camí reial que va de Castelló a Ciutat (21 de juliol 1596).
- Camí reial que va de Sóller al lloc de Llucalcari (18 d'abril 1617).
- Camí reial que va a la Figuera (14 d'abril 1648).
- Camí reial pel qual se va de la vila de Sóller a la parròquia de Valldemossa (18 d'abril 1617).
- Camí reial que va a Muleta (5 de març 1710).
- Camí reial dit l'Estret de Bàlitz (3 de març 1732).
- Camí reial pel qual se va al lloc de Castelló (10 de març 1775).
- Camí reial anomenat dels Passatgers (19 de setembre 1832).
- Camí reial que va al puig des Moro (28 de juny 1851).
- Camí reial de Son Sales (6 de març 1860).
- Camí públic que va de Castelló a la Ciutat de Mallorca (26 d'abril 1552).
- Camí públic de les Rotgeres (22 de desembre 1558).
- Camí públic que va al puig d'en Marquès (30 d'agost 1604).
- Camí públic de l'Arrom (6 de gener 1694).
- Camí públic que va a la Figuera (28 d'agost 1728).
- Camí públic pel qual se va a Binibassí (12 de maig 1763).
- Camí públic que va a la Coma (10 de juliol 1822).
- Camí públic que va a les Montcades (28 de març 1832).
- Camí públic de la Torrentera (3 de gener 1849).
- Camí públic que va de Sóller a Castelló (2 de febrer 1854).
- Camí públic de les Bledes (28 de maig 1856).
- Camí sender que va a la Serra (3 de gener 1732).

Camí tender per on se va a Roquefort (8 de juliol 1751).

Camí tender que va a Son Sales (6 de març 1860).

A Fornalutx:

Camí reial que va a Biniaraix (4 de març 1587).

Camí reial que va a Pollença i a l'església de Lluc (14 de juny 1588).

Camí reial que va a la muntanya d'en Torrella (3 de febrer 1613).

Camí reial que va a Lluc (9 de febrer 1613).

Camí reial que va a la Comuna (27 d'abril 1629).

Camí reial anomenat de l'Estret que de dita vila va a Bàltx (5 de març 1719).

Camí reial per on se va al Masroig (25 d'octubre 1739).

Camí reial dit dels Abats pel qual se va a Lluc (17 de maig 1749).

Camí reial de Monnàber (29 de gener 1773).

Camí reial que va a Binirrossí (4 de febrer 1848).

Camí públic que va a Bàltx (1335).

Camí públic que va de Fornalutx al lloc dit Moncada (1341).

Camí públic que va a Binirrossí (16 de juny 1352).

Camí públic dit dels Olivars dels Abats (27 de març 1583).

Camí públic per on se va de Fornalutx a la Figuera (21 d'abril 1674).

Camí públic del Refrescar (15 de juny 1588).

Camí públic pel qual se va a la possessió de Monnàber (29 de gener 1613).

Camí públic de Fornalutx a Binibassí (7 de maig 1636).

Camí públic que va a la Comuna (9 de desembre 1688).

Camí públic anomenat dels Marroigs (12 de maig 1739).

Camí públic que va a Montcaire (26 de juny 1768).

Camí sender que va a la Torrella (17 d'agost 1583).

Camí sender que va als Abats (18 d'agost 1583).

Camí sender que va de Fornalutx a Son Torrella (3 d'agost 1659).

Camí sender de Monnàber (18 d'octubre 1735).

- 2) Comptaduria d'hipoteques. Aquestes nasqueren arran de la Reial Pragmàtica de Carles III de 31 de gener de 1768, amb la finalitat de controlar, a efectes fiscals, totes les operacions realitzades sobre béns immobles, fins que varen ser substituïdes pel registres de la propietat l'any 1861. En els seus llibres apareixen, agrupades per municipis, totes les hipoteques, contractes, arrendaments, testaments i donacions de béns, amb descripció de les peces de terra i confrontes d'aquestes. En els casos de Sóller i Fornalutx també es consultaren els protocols de les Cúries del monestir de Santa Maria de Jonqueres, Comte d'Empúries, Abat de Sant Feliu de Guíxols i de l'ardiaca de Barcelona (Pariatge) per la seva condició de propietaris de terres de la contrada.

- d) Altres arxius. Encara que contenen menys informació es va consultar també l'Arxiu de la Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori, l'*Archivo Intermedio Militar de Baleares* (secció d'obres de la Comandància de Palma), arxius de Madrid (*Archivo Histórico Nacional*, *Archivo General de la Administración*, i l'Arxiu de l'*Instituto Geográfico Nacional*).

2) FONTS BIBLIOGRÀFIQUES

Pel que fa a la bibliografia, les obres consultades han estat els llibres de viatgers dels segles XVIII i XIX, com els de Josep Antoni de Cabanyes, els de Jeroni de Berard o els de l'arxiduc Lluís Salvador, que ens fan interessants descripcions de Sóller; els llibres d'excursionisme, que descriuen rutes que transcorren per la Vall, i les històries locals, entre les quals cal destacar les obres de Josep Rullan i Mir i Francesc Pérez i Ferrer.

3) FONTS CARTOGRÀFIQUES

En aquest apartat es revisa la cartografia històrica disponible, com el mapa de l'illa de Mallorca d'Antoni Despuig (1785) i el mapa de Francisco Coello (1851), la cartografia militar localitzada, que abasta des de començaments del segle XX fins als anys 80, i els plànols cadastrals de diferents èpoques, i en el cas de Sóller cal destacar el plànol geomètric del terme, elaborat per Pedro Moreno Ramírez l'any 1858, i el plànol parcel·lari de Francesc Pérez i Ferrer, de l'any 1964.

La cartografia més moderna emprada és el Mapa Topogràfic Nacional de España (1985) de l'Instituto Geográfico Nacional, escala 1:25.000, i el Mapa Topogràfic Balear de la Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del territori (1994), escala 1:5.000, que és el que serveix de base per al treball de camp i per elaborar la cartografia del catàleg de camins.

CONCLUSIONS DELS CATÀLEGS

D'acord amb tota la documentació arxivística localitzada i identificada amb cada camí es realitzaren un conjunt de recomanacions als ajuntaments. Aquestes foren:

- a) Inclusió a l'Inventari de Béns Municipal d'aquells camins que apareixen explícitament com a públics o aquells en els quals l'administració ha intervingut al llarg del temps, i així ho constata la documentació localitzada. Aquesta recomanació es realitza sense perjudici que l'Ajuntament consideri la necessitat de l'obertura d'un expedient d'investigació.

En el cas de Sóller foren:

1. Camí per on se va a Castelló / camí de Sóller a Deià / camí de Deià / camí des Rost.
2. Camí de s'Alqueria Blanca / camí de Can Tes / camí des Montreals.
3. Camí de ses Montcades / camí de ses Marjades.
4. camí de s'estret de Bàltx / Costa d'en Flassada.
5. Camí de Castelló.
6. Camí de Binibassí (A) / camí de Can Gaspar / camí de sa Porrella.
7. Camí de Rocafort.
8. Camí reial per on se va de Sóller a Deià / camí reial per on es va a Valldemossa.
9. Camí de Ciutat / camí des Coll / camí vell de Ciutat / camí vell de Palma.
10. Camí de Muleta.
11. Camí de Bàltx / camí de Can Custurer / camí de sa Tintorera / camí de Tuent.
12. Camí de s'Illeta.
13. Camí des Barranc / camí d'Escorca / camí des barranc de Biniaraix.
14. Camí vell des Barranc.
15. Camí de Son Tambor / camí de Can Cuera / camí des pujol d'en Banya.
16. Camí de Can Ozones.
17. Camí de Can Pebre.
18. Camí des Garrigó.
19. Camí de Binidorm.
20. Camí de Bàltx (per sa Capelleta).
21. Camí de sa Figuera (des de Fornalutx).
22. Camí de Son Puça.
23. Camí de Mar / camí vell de la Mar / camí des Port / camí vell des Port
24. Camí de sa Figuera.
25. Camí des camp d'en Bascós / camí de Can Tomàtiga.
26. Camí de Can Barona / carreró d'en Bou.

27. Camí dels Béns d'Avall.
28. Camí de sa Torrentera.
29. Camí de sa font de s'Olla / camí des puig d'en Ramis / camí de Can Gomila.
30. Camí de Binibassí (B).
31. Camí de l'horta de Biniaraix / costa de Biniaraix / camí de Can Lluc Queu.
32. Camí de Biniaraix a Fornalutx / camí de Biniaraix.
33. Camí de Biniaraix.
34. Camí de ses tres Creus.
35. Camí del Cementiri.
36. Camí de na Villalonga.
37. Camí de Can Guida.
38. Camí de Can Ventai.
39. Camí des racó d'en Vives.
40. Camí de sa Figuera (carro).
41. Camí de Can Fabiol.
42. Camí des Far.
43. Camí de ses Fontanelles / camí de Ca ses Ànimes / camí de ses Basses.
44. Camí de Can Giret / camí de Can Fenasset.
45. Camí de ses Murteretes / camí de ses Alzines.
46. Camí des torrentó de Can Roc.
47. Camí de sa Bolla.
48. Camí des torrentó de Can Creveta / camí de Can Creveta / camí de sa Polla.
49. Camí de Son Bou.
50. Camí des Dragonar / camí de s'Avenc.
51. Camí dels Passatgers / camí des camp Llarg / camí des camp d'en Prom.
52. Camí de Son Pons / travessia des Convent.
53. Camí de Can Vives.
54. Vial 71 es Puig.
55. Camí de Can Pitera.
56. Camí de Can Porxo.
57. Camí des Rafal.
58. Camí de Cas Pagès
59. Camí de Can Realí
60. Camí de Can Rodado.
61. Camí de sa Coma (A) / camí de s'Arrom.
62. Camí de sa Figuera Dalt / camí de Can Bascós.
63. Camí de Ca s'Arena.
64. Camí de Can Pi / camí de Cas Panerers.
65. Costa d'en Roc / camí de Can Fiol.
66. Carrer de les Germanes Casesnoves.
67. Camí de Ca na Nicolava.
68. Camí de Can Pauet.
69. Camí de Can Querol.

70. Camí de Can Gabriel.
71. Camí de s'Ermita.
72. Camí de Cas Puput.
73. Camí de Can Tinet.
74. Camí de Cas Manyo.
75. Camí de Can Posteta / camí de ses Planes.
76. Camí de Cas Vicari (A).
77. Camí de Can Fumat.
78. Camí de Can Gurgai.
79. Camí de Can Flor.
80. Camí de ses Marjades.
81. Camí de Can Domingo.

Mentre que a Fornalutx es recomanà la inclusió a l'inventari de béns dels següents camins:

1. Camí reial de Monnàber / camí de s'Olivaret / camí de sa Dumanega.
2. Camí des Figueral.
3. Camí dels olivars des Abats / camí de sa Corretgera / camí antic de Lluc.
4. Camí de Biniaraix a Fornalutx / camí de Cas Patró Lau.
5. Camí des Refrescar / camí des Puig / camí de sa Piana.
6. Camí de s'estret de Bàltx / costa d'en Flassada.
7. Camí que va a Lluc / camí reial que va a Lluc / camí que va a Nostra Senyora de Lluc.
8. Camí de sa Comuna / camí de ses Fonts / camí vell de sa Comuna.
9. Camí de Binibassí / camí vell de Sóller a Fornalutx.
10. Carretera de sa Comuna.
11. Camí de Son Torrella / camí de na Martorella / camí des portell.
12. de sa Costa.
13. Camí de sa Figuera.
14. Camí de Bàltx / camí de Tuent / camí de Can Puig de Ros.
15. Camí des Marroig / camí de Lluc / carretera de Monnàber.
16. Camí de Moncaire (A) / camí reial que va a Moncaire.
17. Camí reial que va als Abats / camí des Abats.
18. Camí a la font de Binirrossí / camí de Binirrossí.
19. Camí de Fornalutx a Sóller.
20. Camí de Binibassí.

Sóller presenta a més la peculiaritat que alguns camins estaven dotats de serveis municipals que si bé podrien ésser de propietat particular, l'Administració hi ha realitzat actuacions que només pot exercir sobre vies públiques, proporcionant serveis, com ara aigua, clavegueram o enllumenat, per tant hem de presumir que estam davant de camins municipals. D'acord amb

aquesta circumstància, en el catàleg es va establir el criteri de recomanar la inclusió a l'inventari de béns municipals dels camins dels quals no constava documentalment la seva titularitat privada però tenien almanco dos dels serveis municipals (aigua, enllumenat o clavegueram).

Així mateix es recomanà l'obertura d'un expedient d'investigació per aquells que tan sols tenien un dels citats serveis. De totes maneres i essent possible l'existència d'acords entre particulars i l'Ajuntament, es va recomanar especialment l'exposició pública del catàleg, com a passa prèvia a la incorporació dels camins a l'Inventari de Béns Municipals. En aquest sentit els camins de Can Clapa, de Can Gaspar, de sa Selrana i de Can Petra tot i que compten amb diversos serveis, no es qualificaren de titularitat municipal, atès que el mateix ajuntament a l'acord amb els veïnats afectats per la instal·lació dels esmentats serveis manifestà que: "no són de competència municipal".

- b) Obertura d'un expedient d'investigació: es recomana per a aquells camins pels quals a pesar de la documentació localitzada i el treball de camp realitzat existeixen indicis d'una possible titularitat pública, però la documentació no es prou aclaridora. S'ha de realitzar abans d'inscriure'l a l'Inventari de Béns (Art. 45 i següents del Reglament de Béns Locals.). Aquest procediment d'investigació és una bona eina per a poder determinar els drets que els confrontants tenen sobre el camí, ja que se'ls pot requerir perquè aportin els documents, o més elements de prova, sobre els quals fonamenten els seus drets. (art. 49, 50 i 51 del RBEL). Si la resolució de la investigació, previ informe del secretari de l'Ajuntament, és favorable a la consideració de públic del bé s'ha de procedir a la seva taxació i inclusió a l'Inventari de Béns Municipals.

Sóller:

Camí des Puig des Moro/ camí des Racó d'en Barona.
 Camí de Can Catí / Camí de ses Codolades.
 Camí de ses Rotgeres.
 Camí d'Alconàsser.
 Camí de Canet.
 Camí de sa Cometa.
 Camí de Can Batistet.
 Camí de Cas Vicari (B).

Fornalutx:

Camí de s'Olivaret a sa Cabana.

Camí de sa Torre de na Seca.

Tot i l'esforç realitzat en la recerca de documentació per definir la titularitat dels camins i en el treball de camp, el catàleg s'ha de considerar com un document obert a l'aportació de noves dades.

Per aquest motiu una vegada lliurat als ajuntaments respectius es recomana obrir un període d'exposició pública per tal que els particulars realitzin les observacions que es considerin oportunes.